Szekér Gyula századik születésnapjára

Idén szeptember 24-én született száz éve Szekér Gyula, aki évtizedeken keresztül meghatározó szereplője volt a magyar ipar és tudomány világának. Életútja, amely a celldömölki vasutas családtól a kormányzati csúcsvezetői tisztségekig ívelt, nemcsak egy érdekes személyiség története, hanem egyben a huszadik századi Magyarország ipari és gazdasági átalakulásának lenyomata is. A *Magyar Kémikusok Lapja* 80. születésnapján köszöntötte őt (2005, 60. évfolyam, 8–9. szám), 2015 decemberében bekövetkezett halála után megemlékezést közölt róla (2016, 71. évfolyam, 3. szám).

Szekér Gyula Celldömölkön született, tanulmányait a Pápai Református Kollégiumban végezte. 1949-ben a Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett vegyész diplomát, majd pályája kezdetén a Fémipari Kutató Intézetben dolgozott. Kandidátusi disszertációját 1953-ban védte meg az alumínium ipari elektrolízisének kérdéseiből, 1971-ben megszerezte a kémiai tudományok doktora címet is. 14 könyvet és több mint 150 publikációt jegyzett, de igazi tehetsége a kutatás és az ipari alkalmazások összekapcsolásában bontakozott ki.

Iparpolitikai pályafutását 1954-ben az alumíniumiparban kezdte, 1957-től a Nehézipari Minisztérium miniszterhelyettese lett, 1971 és 1975 között miniszterként volt tagja a magyar kormánynak. 1975 és 1980 között Lázár György mögött miniszterelnök-helyettesként a nemzetközi gazdasági kapcsolatok és az ipari fejlesztések egyik legfontosabb alakítója lett. Szekér Gyula nevéhez fűződik számos olyan ipari és energetikai nagyberuházás, amely ma is meghatározza Magyarország gazdasági arculatát: a Paksi Atomerőmű megépítése, a kőolaj- és földgázvezetékek országos hálózatának kiépítése, a Chinoin, az Egis és a Richter gyógyszergyári fejlesztései, a Dunai Kőolajipari Vállalat és a Tiszai Vegyi Kombinát felépítése, valamint a BVK kazincbarcikai PVC-gyártása és a szolnoki műtrágyatermelés bővítése. Mindezek mellett fontos szerepe volt a szintetikusszál-gyártás elindításában, a sajóbábonyi vegyiművek új termékeinek létrehozásában, valamint Székesfehérváron a Könnyűfémmű kapacitásnövelésében. A magyar ipar fejlesztéséért kifejtett munkáját a rendszerváltás után is több ízben elismerték: a Magyar Vegyipari Szövetség 2003-ban a „XXI. Század Magyar Vegyiparáért” aranyéremmel tüntette ki. Szülővárosa, Celldömölk 2004-ben díszpolgárává avatta, 2005-ben a Magyar Gazdaságért Díjat kapta, 2015-ben Paks városa is Pro Urbe díjjal ismerte el.

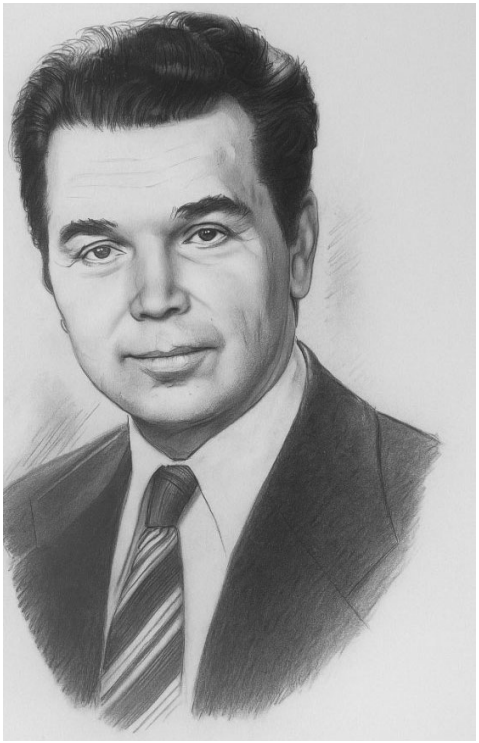

Szekér Gyuláról készült grafika

Szekér Gyula 1950 körül

Századik születésnapján úgy hajtunk fejet emléke előtt, hogy eredeti dokumentumokat mutatunk be pályafutásának egy olyan mozzanatáról, amely nem a vegyiparhoz, hanem a magyar nemzet érdekeinek szolgálatához kötődik. 1976. május 4-én 11:58 és 12:15 között Szekér Gyulát a Fehér Házban fogadta Gerald Ford elnök, és ez volt az az alkalom, amikor a magyar kormány képviseletében a miniszterelnök-helyettes hivatalosan is megkérte az Amerikai Egyesült Államokat a Szent Korona visszaszolgáltatására. Tárgyalása végső soron sikeres volt: a korona 1978. január 5-én, már Jimmy Carter elnöksége alatt került vissza hazánkba.

Képsorozat Szekér Gyula és Gerald Ford találkozójáról

MEMORANDUM

THE WHITE HOUSE

WASHINGTON

~~SECRET~~/SENSITIVE

MEMORANDUM OF CONVERSATION

PARTICIPANTS: President Ford
Gyula Szeker, Deputy Prime Minister of Hungary
Elliot Richardson, Secretary of Commerce
Brent Scowcroft, Assistant to the President for National Security Affairs
Amb. Ferenc Esztergalyos, Hungarian Ambassador

DATE AND TIME: Tuesday, May 4, 1976
11:58-12:15 p.m.

PLACE: The Oval Office

President: I am very pleased you were able to accept Secretary Morton's invitation to visit. Is this your first visit to this country?

Szeker: Yes, it is.

President: How long will you be here?

Szeker: One week. We want to visit New York and Chicago. My heart is in industry, so I hope to see some of your industrial plants.

President: You will see much industry if you go to the Detroit area.

Szeker: This matter is connected with the fact that we would like to advance in the area of industrial cooperation. I think probably we can't be satisfied with the present level. We are a small country but our share of trade with the US is only 1%. Before the war it used to be 5%. We are working toward an increase.

President: I know the trade has been small, even though there has been some increase.

Szeker: We have started on this road. We cooperate on tractor production with Steiger and others. Agricultural cooperation is doing well. Secretary Butz visited Hungary last fall. There are a large number of possibilities here.

~~SECRET~~/SENSITIVE

CLASSIFIED BY Henry A. Kissinger
EXEMPT FROM GENERAL DECLASSIFICATION
SCHEDULE OF EXECUTIVE ORDER 11652
EXEMPTION CATEGORY 5 (B) (1, 3)
AUTOMATICALLY DECLASSIFIED ON Imp. to det.

DECLASSIFIED
E.O. 12958, SEC. 3.5
NSC MEMO, 11/24/98, STATE DEPT. GUIDELINES, State Revs 3/2/04
BY DR, NARA, DATE 4/4/04

~~SECRET~~/SENSITIVE -2-

We feel also on the level of state relations and others, we should raise relations to a higher level.

I would like to raise two other points, if I may: We are aware of your great efforts to provide MFN. We would like very much to have it prevail.

President: We were very disappointed with the legislation which passed in 1974. We will have to get the legislation changed, but I don't think Congress will be in the mind to do it in 1976.

One point I would like to make -- I would hope we could work out broader cooperation in the area of scientific and cultural affairs between us.

Szeker: We very much hope that if not in '76, then in '77 the modification of the Act will take place.

President: We will be doing our best to change the law so we can expand cooperation with countries like Hungary.

Szeker: One final problem. Hungary has a 1000-year history. The Hungarian people are sensitively affected by the fact that the Hungarian Crown is in the United States. The Hungarian people have suffered much in many wars. Almost all our national treasures have been destroyed. We are on the path of marching armies and we have almost no relics of the 11th and 12th centuries. We have little earlier than the 15th and 16th centuries. The return of the Crown jewels would provoke a very positive response in the Hungarian people and I would ask you to find a way to get the Crown back to the people.

President: We understand your concern. We will look at the situation and see what can be done. I am not in a position to say yes at this time. We understand how important this is to your cultural heritage. I will look at the situation and communicate through the proper channels.

You are meeting with Secretaries Simon and Richardson today and you have met Secretary Butz already. They are very able men and we hope through them we can expand this relationship.

Szeker: Thank you very much.

~~SECRET~~/SENSITIVE

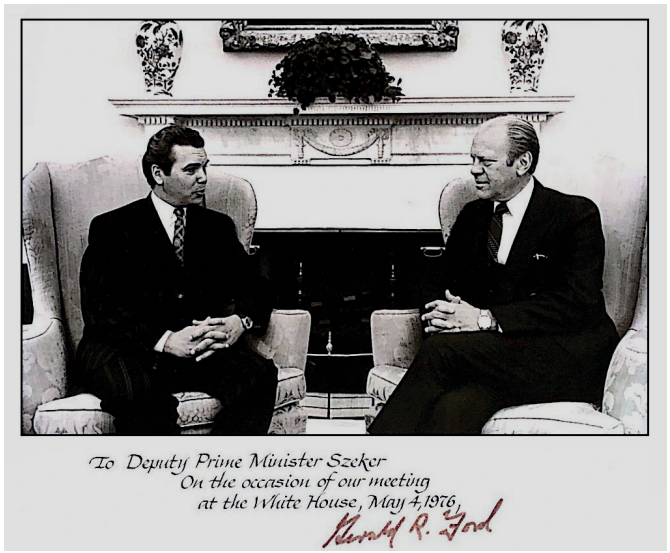

Szekér Gyula és Gerald Ford dedikált fényképe

Szekér Gyula és Elliot Lee Richardson amerikai kereskedelmi miniszter

Az itt bemutatott dokumentumok a Michigan államban lévő Ann Arborban található Gerald M. Ford Elnöki Könyvtár ma már nyilvános dokumentumaiból származnak. Az eredeti fényképsorozaton az is látható, hogy az amerikai elnök Szekér Gyula előtt és után kikkel találkozott. A megbeszélésről kézírással készült feljegyzés, ennek kétoldalas, gépelt változata látható itt. Kiderül belőle az is, hogy Henry Kissinger akkori külügyminiszter a „Sensitive" minősítést adta a dokumentumnak. Ez nem számított a szokásos titkosítási kategóriák közé, de a találkozó létrejöttének tényével együtt jól mutatja, hogy az amerikai kormányzat menynyire fontosnak ítélte az ügyet. Az amerikai álláspontot erről a magyar fél is elfogadta, Szekér Gyula az utat követő sajtótájékoztatón szót sem ejtett a koronával kapcsolatos tárgyalásokról. A korona visszaadása mellett a dokumentum másik fontos tartalma, hogy a magyar kormányt már ekkor MFN, vagyis „most favored nation" minősítés elérését tűzte ki célul az Egyesült Államokban.

A nevezetes 1976-os amerikai útról szűk harminc évvel később Szekér Gyula maga is megírta emlékeit a *História Magazinban* (2004, 26. évfolyam, 8. szám) „A korona hazatérésének előkészítése" címmel. Ebben a Fehér Házban tett látogatásról így írt: „Ford elnök szívélyesen fogadott. A megbeszélésen röviden értékeltem a magyar–amerikai kapcsolatok alakulását. Egyetértett azzal a felvetéssel, hogy a kapcsolatok további fejlesztése kívánatos lenne s ennek feltételei számos területen megvannak, különösen az ipari kooperációk és a mezőgazdasági, valamint a műszaki-tudományos együttműködés területén…

Szekér Gyula 1985 körül

Kapcsolataink normalizálásának komoly tehertételeként vetettem fel a korona és a koronázási ékszerek ügyét. Röviden vázoltam Magyarország nehéz, küzdelmes történelmét, hangsúlyoztam, hogy történelmi emlékeink nagyrészt elpusztultak, kevés maradt belőlük. Elmondtam, hogy Szent István koronája a kezdetektől fogva a magyar nép óriási becsben tartott nemzeti ereklyéje, jogos tulajdona, amit szeretnénk visszakapni."

Talán érdekes rámutatni a diplomáciában egyébként szokatlan aszimmetriára is, ami ezt a találkozót jellemezte: egy államfő hivatalosan találkozott egy olyan delegációvezetővel, aki egyértelműen nem tartozott hazája vezető politikai szereplői közé. Ennek oka minden bizonnyal az volt, hogy az amerikai fél fontosnak tartotta az enyhülést, s Magyarországon Szekér Gyula volt a legmagasabb szintű vezető, akinek politikai múltjában nem volt Washington számára elfogadhatatlan mozzanat.

Lente Gábor

Szekér Gyula és felesége síremléke